

Demokrati som transgression

Civilsamfundsalternativer i indvandringspolitik

Martin Bak Jørgensen

er adjunkt ved Aalborg Universitet, Institut for Kultur og globale studier. Han er tilknyttet Center for the Studies of Migration and Diversity (CoMID). Nylige udgivelser inkluderer 'Understanding the Research-Policy Nexus in Danish and Swedish Migration Policy', 2011, 13(1) British Journal of Politics and International Relations og 'The Institutional Dynamics of Integration Policy-Making on city level' International Migration Review, 46(1).

Óscar García Agustín

er lektor ved Aalborg Universitet, Institut for Kultur og globale studier. Hans forskningsområder omfatter diskursteori, institutionalisering og sociale bevægelser. Gennem forskningsprojektet Talking Culture (2008-2011) har han senest beskæftiget sig med immigrations- og integrationspolitikker i EU. Nylige udgivelser inkluderer bogen Discurso e Institucionalización (Diskurs og institutionalisering), Universidad de La Rioja, 2010.

Indledning

Den globalisering, der er kendetegnende for nutidens sociale og politiske processer, udvikler sig i paradoksale retninger. På den ene side udbredes en konsensus om, at kapitalismen er det eneste system, og andre ideologier (især den socialdemokratiske) skal forny sig, 'moderniseres' og tilpasses de nye tider. Frem for at blive mærket som upassende eller blive tildelt ansvaret for den nuværende finanskriser, er kapitalismen faktisk blevet styrket, og det neo-liberale hegemoni ser ud til at bestå. Både fra venstreorienterede partier, som fx engelske Labour, og fra højreorienterede partier, som Union pour un Mouvement Populaire, tales der om en mere men-

neskelig kapitalisme, uden at dette medfører en egentlig kritik af selve systemet¹. På den anden side dukker nye sociale bevægelser op over hele verden, og de kæmper for en anden verden. Den såkaldte antiglobaliseringsbevægelse dækkede en forskelligartet vifte af krav, fra skat på transnationale finansielle transaktioner (som ATTAC) til promovningen af økologisk landbrug (som f.eks. Via Campesina).

Vi ser denne antagonisme som en kamp mellem en tendens til at fastsætte en diskursiv lukning, som bevarer dominans, og et forsøg på åbning og ændring af den sociale orden. Nærmere bestemt argumenterer vi, at lukningen bliver udfordret af transgressive praksisser, dvs. praksisser som inkluderer dem, som tidligere var ekskluderede, eller giver stemme til dem, som ikke havde nogen stemme, og udvider den politiske sfære, der før var begrænset til bestemte aktører. Vi baserer vores argumentation på Jacques Rancières teori og hans bidrag til transgressionsanalyse fra en politisk vinkel. Vi finder hans ide om, at demokrati kun realiseres, når de, som ikke har del i den offentlige sfære, bliver inkluderet, helt central. Transgression overskrider de eksisterende grænser og giver mulighed for at inkludere andre stemmer (nye subjektiviteter i konflikt med den dominerende orden).

Vores mål er at vise, hvordan civilsamfundsorganisationer agerer mod den gældende konsensus omkring indvandringspolitik i Danmark gennem transgressive praksisser, som afslører den sociale ordens kontingens og anvender lighedsprincippet til at inkludere nye subjektiviteter i den offentlige sfære. Først definerer vi en række nøglebegreber (den nye politiske subjektivitet, den diskursive lukning som konsensus, dikotomien mellem politi / politik og den demokratiske bevægelse som transgression). Dernæst ser vi på situationen i Danmark: Vi begynder med en gennemgang af de seneste indvandringspolitikker, som er blevet accepteret af de fleste partier og møder generel støtte i den offentlige mening. Den neo-liberale orden er ikke kun en global økonomisk strategi, der bygger på at skærpe konkurrence, begrænse offentlige udgifter, at skabe fleksible markeder og generelt deregulere statens indflydelse. Den bygger på et underliggende politisk rationale, at hvor individet selv bærer ansvaret for egen succes og omvendt selv må tage konsekvenserne af stå i en marginaliseret socioøkonomisk position (Rose, 1999). Dominansen af denne rationalitet har lukket de politiske og

diskursive mulighedsstrukturer og skabt en konsensus med et iboende fravær af forandingspotentialer. Denne ramme fastsætter i høj grad den orden, hvor det bestemmes, hvem der er en del af fællesskabet, og hvem der ikke deltager i det. Som modstykke til denne diskursive lukning beskriver vi kort to sociale bevægelser, som søger at fremme demokrati (dvs. politik) og omdefinere det fælles. De to cases fungerer som illustrationer af vores teoretiske argument.

Transgression: den politiske dimension

I de seneste år er det blevet tydeligt, at der er nye sociale bevægelser, som agerer i en ny politisk kontekst (nemlig globaliseringen), og som er svære at klassificere, især hvis man tager de klassiske teorier om sociale bevægelser som udgangspunkt. Vi vil fokusere på denne fremkomst af heterogene politiske aktører, som er modstandsdygtige nok til at fungere som repræsentanter for eksisterende organisationer (som fagforeninger eller økologister), anvender nye teknologier kreativt og hviler på en spontan og decentraliseret organisatorisk struktur. Michael Hardt og Antonio Negri (2003) har brugt begrebet *multitude* til at beskrive disse nye bevægelser i modsætning til Imperiet, som er en form for biodominans, der går tværs igennem alle sfærer (økonomiske, sociale, kulturelle). Ifølge Hardt og Negri (2009) består denne klasse af fattige, indvandrere og andre udsatte, der plejer at blive betragtet som ekskluderede. På trods af at de oplever dominans, evner de at producere sprog, bevægelser og alternative levemåder, selvom dette ofte overses. De nye bevægelser er kendetegnet ved pluralisme og diversitet og består derfor af nye former for interessefællesskaber og alliancer. Ifølge Hardt og Negri er det netop heterogeniteten, der giver muligheden for reel demokratisk potentialer. Det betyder, at vi ser meget forskelligartede grupper gå sammen og anvende meget forskelligartede strategier i forsøget på transgression af lukkede mulighedsstrukturer. Aktivismen bliver en respons til en politisk og social konsensus, der legitimerer udemokratiske praksisser og ulighed.

I takt med den voksende kompleksitet i det moderne samfund er eksklusion nemlig en kernesag for de forskellige sociale grupper. Forfattere som Chantal Mouffe (1993; 2000) har henledt opmærksomheden på, at en diskursiv lukning indebærer en form for eksklusion. Det betyder, at man skal betvivle konsensus, da den reelt er en mekanisme til at deaktivere den sociale antagonisme, som eksisterer

i alle sociale forhold. Pluralisme skal derfor fastholdes og ændres til respekt for forskelligheder. Mouffe betegner dette som forandringen fra antagonisme til agonisme. Med andre ord er antagonisme en måde at undgå den diskursive lukning, idet denne har en tendens til at reproducere magt- og dominansforhold. Et alternativ opstår, når der artikuleres diskurser, som formår at udfordre den hegemoniske orden og afspejle den mængde af sociale identiteter og kampe, som kendetegner antagonismen.

I denne forbindelse finder vi Jacques Rancières teoretiske tilgang relevant. Til forskel fra Hardt og Negri er der hos Rancière (2006a) ikke en modsætning mellem forskelligartethed og demokrati. Den franske filosof tager *demos* som udgangspunkt i stedet for at sætte demokrati op imod konsensus. Demos-begrebet antager en oprindelig lighed, mens konsensus medfører et privilegium for dem, som har adgang til den offentlige sfære og følgelig kan bestemme for andre. Vi opfatter her den diskursive lukning som en måde at sikre konsensus (og eksklusion), og de demokratiske bevægelser som en måde at udfordre lukningen og åbne den offentlige sfære til andre aktører. Præcist denne måde at overskride den diskursive lukning på kalder vi transgression.

Rancière (2002) taler om opdelingen af det sensible ('le partage du sensible') for at forklare, hvordan det fælles (det sociale system) er opdelt, dvs. hvordan dele og steder, som betinger sociale relationer, fastsættes og fordeles. Denne opdeling afspejler den æstetiske dimension af politik, da de eksisterende sociale former påvirker, hvad mennesker vil opleve, og viser, hvem der kan deltage og inkluderes på et bestemt sted og på et bestemt tidspunkt. Rancière anvender begrebet politi² (*police*) til at referere til den implicite lov, som definerer delen og den manglende del af de dele, som udgør samfundet. Det forklarer, at der er nogle aktører, som er synlige, og at der er nogle stemmer, som har ret til at tale og blive hørt. Men der er altid mulighed for åbning, nemlig politik (*politics*). Dette begreb er reserveret til at udtrykke bruddet på udformningen af det sensible. Bruddet finder sted, når en del af dem, som ingen del havde, dukker op, og hele opdelingen (dele og manglende dele) skal omdefineres. Politik afslører, at den sociale orden er kontingent, og at der er en lighed mellem dem, der taler (hvilket afvises af politi i den offentlige sfære)³.

Politik producerer nye subjektivitetsformer. Når den sociale repræsentation (opdeling af det sensible) omdefinieres, opstår der en mangfoldighed, som ikke eksisterede før i politiets orden. Ligheden (dvs. princippet om, at vi alle har ret til at tale) sætter spørgsmålstegn ved, hvilke grupper der konstituerer et fællesskab. De, som var ekskluderede (som det skete for proletariatet, kvinderne og oprindelige folk, og som det sker nu for indvandrere), kræver deres dele og politisk eller kulturel anerkendelse. Dette er muligt på grund af modsætningen mellem politi (den ekskluderende orden) og politik (den oprindelige lighed). Universalisme viser sig at være ekskluderende, når nye politiske subjektiviteter afslører, at universalisme ikke dækker alle mennesker lige (fx lige løn mellem kønnene, retten til egen kultur eller retten til at bevæge sig over grænser). En ny slags universalisme bliver instituerende, dvs. den polemiske universalisme (Rancière 1996) eller den konkrete universalisme (Hardt og Negri 2003), hvori de, som ikke har del, forbinder universalisme (lighed) med konflikt (mellem dem, som har en del, og dem, som ikke har).

Bruddet eller afbrydelsen, som Rancière også definerer det er det, som vi her identificerer som transgression. Ifølge Jenks (2003) er transgression det at overskride grænser fastsat af regler, lovgivning eller konventioner. Vi definerer transgression som en indtrængen af dem, som ikke har del (og hidtil har været ekskluderede), i den sociale orden og de deraf følgende omstruktureringer. Når italienske aktivister kalder sig 'de usynlige', irregulære indvandrere 'de papirløse', unge spaniere 'de indignerede', så handler det om, at de alle kræver deres del (dvs. det, de ikke tidligere har haft) og retten til at tale og blive inkluderet. Disse nye subjektiviteter overskrider den diskursive lukning, som afholdte dem fra at kunne deltage i det offentlige rum. De transgressive praksisser kan nedbryde en 'le partage du sensible', da nogle aspekter bliver synlige, og andre forsvinder som en konsekvens af ændringen i den symbolske orden.

Sociale bevægelser afspejler konflikten mellem politi og politik og udfordrer dermed konsensus. Disse grupper fremhæver en uenighed, som ikke kun handler om holdninger, interesser eller værdier, men en strid om selve den offentlige sfære. Ulighed (politi) konfronteres med lighed (politik). Homoseksualitet kan ikke opfattes som de individuelle seksuelle praksisser, ligesom vold mod

kvinder ikke kan defineres som noget, der sker inden for hjemmets fire vægge. Homoseksuelle og feministiske bevægelser har været i stand til at omdefinere grænserne mellem det offentlige og det private, og det har medført, at disse sager nu betragtes som sociale og ikke blot som individuelle. Rancière hævder, at politik som strids-spørgsmål er det samme som demokrati. Det betyder, at demokrati medfører dannelsen af nye subjektiviteter, som før var ekskluderede. Demokrati er i denne forstand transgression:

Den demokratiske bevægelse er faktisk en dobbelt transgressionsbevægelse over grænserne, rettet mod områder af det almindelige liv og konkret mod alle dem, som styrer den ubegrænsede kapitalistiske rigdom og også en bevægelse rettet mod at bekræfte tilhørsforholdet til denne offentlige sfære, der er uendeligt privatiseret, for alle og hvem som helst. (Rancière, 2006b: 84).

Alt i alt indebærer transgression en udvidelse af den offentlige sfære, hvor forholdet mellem privat og offentligt (hvem har ret til at tale og deltage) og mellem universalisme og partikularisme (hvad er lighed, og hvordan inkluderes mangfoldighed) omdefineres. Fra et politisk synspunkt må man derfor analysere de transgressive praksisser, som overskrider de politiske grænser (og deres opdeling af det sensible, som reproducerer dominans) og muliggør inklusionen af nye politiske subjektiviteter. Helt konkret vil vi her se på, hvordan to organisationer udfordrer den politiske konsensus omkring indvandringspolitikken i Danmark og dermed fremmer social forandring.

Den diskursive lukning: policy-udviklingen om indvandring

Udviklingen i den danske indvandringspolitik minder om en række andre vesteuropæiske landes. Under højkonjunkturen i 1960erne oplevede landet en stigende arbejdsmigration, som resulterede i at et begrænset men stadig signifikant antal af udlændinge kom til landet. Ingen forventede, at arbejdsmigranterne ville blive i landet, ej heller dem selv. Oliekrisen skabte økonomisk recession og førte til det totale indvandringsstop for arbejdsmigration i 1973. Men mod forventning tog de herboende udlændinge ikke hjem men valgte at

blive og få deres familier til landet. Sidenhen kom der større flygtningegrupper til landet, ikke mindst som konsekvens af den meget liberale udlændingelov fra 1983, der indførte de facto beskyttelsesbegrebet, der rummer bredere beskyttelse end FN-konventionen fra 1951. Ikke desto mindre skete der meget få politiske tiltag inden for integrationsområdet, og politikken var primært kendetegnet ved ad hoc løsninger. En stigende utilfredshed med mangel på koordineret indsats fra specielt de københavnske omegnskommuner med socialdemokratiske borgmestre leder til de første reelle politiske tiltag til at udvikle en integrationspolitik. I 1998 bliver den første danske integrationslovgivning præsenteret af den socialdemokratiske ledende regering og indført fra 1. januar 1999. Den er baseret på en forestilling om deltagelse og socialt medborgerskab men indfører også en strammere kurs mod integration og italesætter integration ud fra et økonomisk paradigme med mindre vægt på de sociale aspekter. Denne forståelse sætter fokus på individet og dets eget ansvar og ser mindre på de strukturelle problemer og barrierer for integration. Det er samtidig en forståelse, der deles af de borgerlige- (K og V) og indvandrerkritiske partier (Z og DF), og der skabes en diskursiv lukning i den forståelse af 'problemet'. I 2001 overtager V og K regeringsmagten støttet af DF og introducerer allerede i 2001 en række nye indvandringspolitiske tiltag. Danmark får verdens første integrationsministerium, og der vedtages en lang række af stramninger de kommende år, som dels begrænser adgangen til landet og dels sætter flere krav til den enkelte af de indvandrere og efterkommere, der allerede er i landet. Lettere forsimplet kan man sige, at den danske politik baserer sig på fem rationaler:

- 1 vi må gøre noget ved de problemer, der allerede er, før vi kan tage nye indvandrere og flygtninge ind.
- 2 integration er først og fremmest arbejdsmarkedsintegration og økonomisk selvforståelse (Regeringen, 2005).
- 3 'Noget for noget' – den ekstra indsats skal belønnes, og omvendt skal mangel på indsats føre til sanktioner. Dette bygger på et neo-liberalt økonomisk menneskesyn (Regeringen, 2004; 2010a).
- 4 Kerneværdier skal respekteres og promoveres. Dette ses fx med introduktion af integrationstests, indfødsretsprøve mm. Også regeringens seneste Ghetto-udspil kan ses i forlængelse heraf (Regeringen, 2010b).

- 5 Universelle rettigheder bliver i stigende grad problematiseret, og der indføres gradvist flere og flere tiltag, som skaber et stratificeret system af personer med fulde rettigheder og personer med begrænsede rettigheder (fx starthjælp, 225 timers reglen, pensionsydelse til flygtninge, retten til permanent opholdstilladelse, adgang til familiesammenføring mm.).

Eksempelvis hedder det i Udlændingeaftalen mellem regeringen og Dansk Folkeparti fra 2010, som sætter nye krav ifb. med opnåelse for permanent opholdstilladelse, at: "Omvendt bliver det sværere for dårligt integrerede indvandrere at få permanent opholdstilladelse i Danmark, fordi betingelserne samlet set er strammet op. Nogle indvandrere vil formentlig aldrig kunne få permanent opholdstilladelse i Danmark" (Regeringen, 2010a), og i Folketingets åbningstale udtaler statsminister Lars Løkke Rasmussen at: "Lad os tale åbent om det: I områder, hvor danske værdier ikke har fuldt grundfæste, vil almindelige løsninger være helt utilstrækkelige" (Lars Løkke Rasmussen, Folketingets Åbningstale 5. oktober 2010). Dette udmøntes senere politisk i Ghetto-planen (Regeringen, 2010b).

Indvandringspolitiske spørgsmål er som i mange andre lande stærkt politiserede, men i Danmark er de i sjælden grad i stand til at mobilisere vælgerne og dermed afgøre valg (Goul Andersen, 2006). Det finder den politiske opposition også ud af og op gennem 2000erne, bliver det stadig mere svært at se forskel på den såkaldte 'røde blok' og regeringspartierne – der opstår politisk konsensus (som styrker *police* ifølge Rancière) i såvel det politiske system som i den brede del af befolkningen, og de politiske mulighedsstrukturer lukkes gradvist. Det politiske rum er ekskluderende over for afvigere og minoriteter, og restriktioner legitimeres ud fra en forståelse af, hvem der er værdige modtagere af offentlige ydelser, og hvem der ikke er. Eksempler er undersøgelser vedtaget gennem finansloven, som skal belyse, hvad tredje- og fjerdegenerationsindvandrere 'koster' samfundet. At have en anden etnisk baggrund bliver et stigma i sig selv og virker som ekskluderingsmekanisme fra fællesskabet. Netop gennem den diskursive lukning bliver det svært for etablerede politiske aktører at udfordre den hegemoniske orden, og den politiske opposition ønsker reelt ikke forandring men bakker op om den vedtagne kurs, som gennem årtiet bringer flere og flere restriktioner. Mest markant er måske afviklingen af etablerede politiske og

civile rettigheder som fx retten til permanent ophold eller mulighederne for familiesammenføring, som skaber 'ontologisk usikkerhed' og politisk umyndiggørelse. Samtidig erstattes det humanitære udgangspunkt, som eksempelvis lagde grunden for Udlændingeloven i 1983 af en neo-liberal økonomisk rationalitet i kombination med en kulturalistisk politisk diskurs, der som beskrevet virker ekskluderende, skaber politisk desillusion og har udemokratiske effekter (som også teoretiseret af Schneider & Ingram, 1997). En tendens på sidste er fx afkortede høringsfrister i forbindelse med nye lovtiltag, som efterlader meget lidt tid til at forberede reelle svar, flere og flere tiltag implementeres administrativt og går dermed uden for den politiske proces, og flere og flere afgørelser lægges ned på embedsmandsniveau som eksempelvis afgørelser og vurderinger af tilhørsforhold mellem partnere, der ønsker familiesammenføring. Det skaber afmagt, mangel på transparens og i sidste ende potentielt inerti (Jørgensen, 2011a).

Hvis ovenstående analyse godtages, står samfundet altså med nogle alvorlige demokratiske udfordringer. Diskursiv lukning og konsensus som følge af en global økonomisk logik og nationale særinteresser har lukket det politiske rum for social forandring. Ikke desto mindre finder der transgressioner af den politiske dimension sted, og nye interessefællesskaber i civilsamfundet forsøger at formulere demokratiske alternativer og udfordre den hegemoniske sociale orden og fremhæver samtidig nye former af social antagonisme. I de følgende afsnit vil vi kort beskrive to sådanne bevægelser.

Kirkeasyl

Kirkeasyl er et netværk, som opstod i forbindelse med en planlagt udvisning af 282 afviste irakiske asylansøgere. Da irakerne, assisteret og koordineret af Kirkeasyl, tog ophold i en kirke i 2009, var den asylpolitiske debat relativt uændret siden 2001-2002. Det politiske flertal, som sad ved magten, var det samme, som tidligere havde afskaffet de facto flygtningebegrebet og indført et individuelt flygtningebegreb. Kirkeasyls krav om, at de afviste irakiske asylansøgere skulle have opholdstilladelse, blev således resolut afvist af politikere fra både regering og størstedelen af oppositionen. Dette illustrerer igen den diskursive lukning og herskende konsensus.

Den meget resolute afvisning af at ville hjælpe de irakiske asylsøgere, på trods af at Danmark havde været en del af kollations-

styrkerne og invasionen af Irak, stødte mange civile danskere og skabte en latent platform for politisk mobilisering, som Kirkeasyl kunne udnytte i forsøget på at ændre den sociale orden og skabe en ny politisk subjektivitet (for mere om selve aktionen se Jørgensen 2011b samt andre bidrag i antologien). Politik (*politics*) dukker op som et behov for mobiliseringen uden for de etablerede politiske kanaler, da meget få politikere ønskede at ændre ved beslutningen, men samtidig rummede den på baggrund af den relativt store folkelige opbakning nogle potentialer for at rykke ved den asylpolitiske diskurs og genindføre en forståelse af asylpolitikken, som byggede på et humanistisk grundlag. Bevægelsen baserer sig altså på en transgression af det politiske rum, forstået som opdelingen af det sensible, og inklusion for dem, som ikke tidligere blev betragtet som en del af det. Der har ganske sikkert været mange danskere, som ønskede at ytre deres kritik af systemet og gøre en aktiv indsats for at forbedre forholdene for de irakiske flygtninge uden at have den fornødne vilje eller gejst til at melde sig ind i politiske partier og samtidig skulle forholde sig til andre politiske emner, og hvad der kunne opfattes som politisk 'træghed' og 'handlingslamthed'. Kirkeasyl udgjorde en politisk platform, der fokuserede på enkelte emner, og den løse struktur gjorde det muligt at lægge det engagement i netværket, som man magtede, komme hurtigt til handling og endeligt var den relativt omkostningsfri at gå ind i.

Kirkeasyl kan ses som både en respons på en lukning for indflydelse og forandring i de etablerede politiske kanaler og som et udtryk for en nyere type af demokratiske platforme, der mobiliserer bredt men også mere løst, og som er blevet en del af det organisatoriske landskab. Netværk eller platforme som Kirkeasyl er appellerende for en gruppe af mennesker, der rækker ud over aktivister på venstrefløj og danner et nyt interessefællesskab for meget forskellige aktører. En dyb utilfredshed og frustration over, hvad der opfattes som fremmedfjendskhed og selve den hegemoniske asylpolitiske diskurs, har virket mobiliserende på både studerende og pensionister – generelt folk, der har følt, de havde resurser at byde ind med, om det så var tid, penge, eller fx juridiske og sundhedsfaglige kompetencer. En nøgle til at forstå Kirkeasyls tiltrækningskraft har været det ikke-voldelige udgangspunkt for civil ulydighed. Støtter og deltagere i netværket har vidst, at de til tider har stået i en gråzone mellem lovlige og ulovlige aktiviteter, men på

intet tidspunkt har der været støtte til militante eller voldelige formål, på trods af at netværket også havde medlemmer med fortid og nutid i det autonome miljø. Som netværk har Kirkeasyl været dygtige til at understrege denne pointe, og selv under selve rydningen fik Kirkeasyl hurtigt rundsendt sms'er, der opfordrede til ikke at gå i 'kamp' mod politiet. Forståelsen af civil ulydighed, som deltagerne i Kirkeasyl tillægger aktionerne, ønsker ikke at gøre op med retsstaten som sådan men trækker på en diskurs, som siger, at det kan være i orden at bryde loven for at skabe retfærdighed. Transgression viser sig som en effektiv måde at overskride grænsen mellem det lovlige og ulovlige og skabe demokrati og inkludere de ekskluderede. Denne forståelse virkede tilsyneladende stærkt appellerende på en bred vifte af folk.

For at opsummere opstår Kirkeasyl altså i et politisk lukket rum, hvor der blandt dele af befolkningen er tiltagende utilfredshed med den førte politik på området. Den meget løse organisationsform, der gør det muligt at byde ind, hvor man kan, og bruge den tid og de resurser, man har til rådighed, i kombination med at fokusere på en enkelt klart formuleret sag, som viser sig i stand til at påvirke den politiske dagsorden, danner derfor en ny demokratisk platform og modstandsform, som, i den tid netværket var aktivt, virkede meget effektivt og professionelt. Fælles for denne type af netværk er, at de som regel har en relativt kort levetid og risikerer at forsvinde, når den oprindelige entusiasme og engagement har lagt sig. Her adskiller sådanne netværk sig fra de tungere mere traditionelle politiske organisationer, som ofte rummer nogle incitament for politisk karriere og lignende og derfor er mere konsoliderede og holdbare over tid men som til gengæld har svært ved at mobilisere medlemmer. Eksempelvis havde SF og Radikale begge lidt under 10.000 medlemmer i 2006 og Dansk Folkeparti 8.600. Kirkeasyl skønnes at have fået op mod 20.000 mennesker på gaden for en kort periode. Trods den relative folkelige opbakning ændrede aktionen hverken asylpolitikken eller beslutningen om udsendelse af irakerne. Politiet rømmede kirken den 13. august, og siden blev størstedelen af irakerne udvist til Irak. Det skabte politisk debat og var i sig selv med til at åbne den sociale orden og formulere alternativer.

Et år efter politiets aktion har mindst 20 af irakerne, der sad i kirken, fået lovligt ophold. Sagerne blev genoptaget på baggrund af dokumentation fremskaffet under opholdet i kirken, og disse senere

givne opholdstilladelser kan altså ses i direkte forlængelse af Kirkeasyls aktion. Som Information skrev "synes det tydeligt, at aktivisten virkede, mens systemet fejlede" (Information, 14-15.08.2010). De tyve irakere, som fik ophold, ville højst sandsynligt være blevet sendt til Irak uden at have fået sagerne genoptaget, hvis ikke de havde sat sig op imod myndighederne. De transgressive praksisser formåede at inkludere en ny subjektivitetsform (asylansøgere), som (uretfærdigt) ikke tidligere var en del af den politiske orden. Selv om politikken (*police*) ikke ændrede sig helt, repræsenterede transgressionen en åbning og en mulighed for at forestille sig et mere inkluderende og demokratisk samfund.

Asylumhome.net

Asylumhome.net var ikke en traditionel social bevægelse, men en platform for en politisk og æstetisk kritik af den politiske konsensus.⁴ Asylumhome.net var et aktivistisk initiativ, der udsprang fra kunstverdenen og virkede gennem nye sociale medier, hvor flere kunstnere ønskede at reartikulere kunstens kritiske og demokratiske potentiale. Kunst blev her ikke opfattet som et konsumprodukt men som en platform for demokratisk engagement og mulighed for at udfordre konsensus og skabe *politik* i Rancières forståelse. Initiativet har i dag taget en ny form og findes som sådan ikke længere, men det er et godt eksempel på et civilsamfundsalternativ.

Wooloo.org er en transnational virtual platform for kunstnere. Det var herfra, at initiativet til Asylumhome.net opstod og blev styret af Wooloo Productions. Asylumhome.net var et netfora, som havde omkring 200 brugere. Det tilbød "A space for asylum seekers", altså et virtuelt mødested for asylansøgere og politiske flygtninge i Europa. Et fælles sted som deltagerne kunne bruge til at udveksle oplevelser og erfaringer, arrangere events og mødes i den virtuelle verden på tværs af grænser og med en større følelse af sikkerhed. Samtidig tilbød bevægelsen gratis juridisk assistance (baseret på frivillig arbejdskraft) til asylansøgere, der ville klage over afgørelser. Wooloo Productions opfattede flygtninge som ekskluderede fra den sociale orden og søgte med projektet at give dem en ny subjektivitet: "Vi satte os derfor for, i samarbejde med vores samarbejdspartnere, at give unge flygtninge og asylansøgere en stemme i det offentlige rum" (Politiken, 19.06.2006). Netforaet gav afviste asylansøgere mulighed for at styrke deres sag og erfaringsudveksle,

og resultatet var, at en del af afgørelserne rent faktisk blev omstødt (Information, 11.06.2010). Stifteren af projektet udtalte selv, at projektet netop handler om at udfordre den hegemoniske orden, når den legitimerer ulighed, og skabe en platform for repræsentation for de ekskluderede: "Ideén var at give asylansøgerne en chance for at organisere sig og lære deres rettigheder at kende, så de ved det, hvis alt ikke går rigtigt til" (ibid.). Resultaterne viste netop, at i flere tilfælde var afvisningerne forkerte, og ud over de menneskelige konsekvenser for ansøgeren peger det på et demokratisk problem. Gennem alliancen mellem kunstnere, juridisk kompetente frivillige og flygtninge sker der en transgression, som peger mod demokrati og tydeliggør, at politik er arbitrært og baseret på eksklusion.

Mod en konklusion

I artiklen har vi fremført et teoretisk argument, der hævder, at den diskursive lukning af den sociale orden har skabt et rum, hvor nye og forskelligartede interessefællesskaber udfordrer lukningen gennem transgressive praksisser. I forlængelse af teoretikere som Mouffe, Hardt, Negri og navnlig Rancière har vi endvidere hævdet, at transgressionen er en betingelse for demokrati, og at lukkede mulighedstrukturer skaber rum for civilsamfundsalternativer. Vi har brugt den danske indvandringspolitik som et eksempel på en diskursiv lukning og givet to eksempler på, hvordan den hegemoniske sociale orden, der er skabt i Danmark inden for dette politikområde, udfordres gennem forskellige praksisser ved at se nærmere på rationalerne og strategierne anvendt af henholdsvis Kirkeasyl og Asylumhome.net.

Analysen af den danske kontekst og responsen herpå leder til flere konklusioner, som ligger i forlængelse af vores teoretiske afsæt. For det første viste begge eksempler, at den nye form for interessefællesskab virker inkluderende for forskelligartede grupper, der ellers ikke har været i berøring, som fx kunstnere og afviste asylansøgere, og udfaldet af initiativerne, eller transgressionen, har været produktivt for demokratiet, idet begge cases pegede på illegitime politiske afgørelser. Vi argumenterer, at kun når antagonismen i det politiske rum synliggøres og bliver accepteret som en del af de politiske og sociale dynamikker, er det muligt at skabe lighed og inklusion. Den diskursive lukkethed er i den danske kontekst markant. På trods af at Socialdemokraterne og SF står til at vinde det kom-

mende folketingsvalg formulerer de intet alternativ på det indvandrerpoltiske område men støtter til stadighed op om konsensus. Formanden Helle Torning-Schmidt udtalte i november 2010, at der ikke ville ske flere stramninger på udlændingeområdet med deres støtte, men ikke desto mindre stemmer begge partier for en ny udvisningslov i juni 2011, der strider mod internationale konventioner og ubetinget er en stramning af udlændingepolitikken (Information, 22.06.2011). Mangel på opposition kan derfor fastholde en ekskluderende universalisme, hvis den ikke bliver udfordret, og der er brug for de civilsamfundsmæssige alternativer, hvis målet er politik (som oprindelig lighed). For det andet peger transgressionen fra de nye bevægelser på en politisk subjektivitet, der gør op med inerti. De nye civilsamfundsbevægelser udtrykker en politisk passion, som de seneste år primært har været definerende for den populistiske højrefløj og indvandrerkritiske partier. Transgressionen har en iboende praksis, der er handlingsorienteret og dermed kan være revitaliserende for demokratiet.

Sociale bevægelser, der advokerer og kæmper for udvidelse af rettigheder, for opretholdelsen af civilsamfundets autonomi, for øget demokratisering og modstand mod nedskæring og afvikling af rettigheder, er nødvendige og vitale for at holde demokratisk kultur i live. Bevægelser og netværk kan bringe nye emner og værdier ind i den offentlige sfære, mobilisere latent støtte og derigennem søge at påvirke politiske forandringer.

Noter

- 1 Ifølge Ed Miliband (Labour) handler det nye politiske projekt om at finde et alternativ til USAs kapitalisme, dvs. en kapitalisme "that works for people and not the other way around". Nicolas Sarkozy savner mere moral i økonomien men mener, at selve systemet skal forblive det samme: "We are not asking ourselves what we will replace capitalism with, but what kind of capitalism we want?" (BBC, 2010)
- 2 Rancière advarer om, at politi ikke kun skal forstås som statsapparat (og heller ikke snævert som den specifikke organisation eller institution), fordi det også gælder samfundsordenen.
- 3 Denne dikotomiske tankegang kan også genkendes i andre forfattere, som deler lignende visioner om, hvordan social foran-

dring kan finde sted imod de etablerede sociale strukturer og den diskursive lukning. Bl.a. Hardt og Negri (2003) taler om potestas / potentia; John Holloway (2005) om power over / power to do; og Cornelius Castoriadis (1998) om institueret samfund / instituerende samfund. Alle er enige om, at politik ofte reduceres til politiske institutioner, og det besværliggør vores forståelse af, hvordan social forandring kan finde sted, og alternativer kan skabes.

- 4 Det skal nævnes, at det domæne, der i dag ligger under URL Asylumhome.net, intet har at gøre med ovennævnte initiativ.

Litteraturliste

- BBC News (2010) Davos 2010: Sarkozy calls for revamp of capitalism. *BBC News*, 27 January. [Internet]. Available from: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/8483896.stm> [Accessed 13 June 2011].
- Castoriadis, C.** (1998) *The Imaginary Institution of Society*. Cambridge: MIT Press.
- Goul Andersen, J.** (2006) 'Immigration and the Legitimacy of the Scandinavian Welfare State: Some Preliminary Danish Findings', AMID Working Paper Series 53/2006.
- Hardt, M. and Negri, N.** (2003) *Imperiet*. København: Informations Forlag.
- Hardt, M. and Negri, N.** (2009) *Commonwealth*. Cumberland: Belknap Press.
- Holloway, J.** (2005) *Change the world without taking power*. London: Pluto Press.
- Information 24.12.1999 "Udlændingeloven er strammet fire gange".
- Information 11.06.2006 "'Med tiden blev det jobkonsulenterne, der kom til møderne med en bisidder'".
- Information 14-15.08.2010 "Da ulovligt blev lovligt".
- Information, 22.06.2011 "Socialdemokraterne stemmer imod løfte fra Helle Thorning".
- Jenks, C.** (2003). *Transgression*. London: Routledge.
- Jørgensen, M. B.** (2011a). "Danish Debates on Marriage Migration – Legislative and Public Debates on Transnational Marriages", I Charsley (ed.). *Transnationalism, Migration and Marriage*. London: Routledge.
- Jørgensen, M. B.** (2011b). "Kirkeasyl og det asylpolitiske landskab" i Holbak, Mose & Frydendal Larsen m.fl. (red.) *Kirkeasyl*. København: Frydenlund.
- Løkke Rasmussen L.**, Folketingets Åbningstale 5. oktober 2010
- Miliband, E.** (2010) I'll make capitalism work for people. *The Guardian*, 29 August. [Internet]. Available from: <http://www.guardian.co.uk/commentisfree/2010/aug/29/ed-miliband-labour-leadership-change> [Accessed 13 June 2011].
- Mouffe, Ch.** (1993) *The return of the political*. London: Verso.
- Mouffe, Ch.** (2000) *The democratic paradox*. London: Verso.
- Politiken 19.11.2006 "Frygtens teater".
- Rancière, J.** (1996). *El desacuerdo. Política y filosofía*. Buenos Aires:

Ediciones Nueva Visión.

Rancière, J. (2002). *La división de lo sensible. Estética y política*. Salamanca: Centro de Arte de Salamanca.

Rancière, J. (2006b). El uso de las distinciones. [Internet]. Available from: <http://www.scribd.com/doc/36622326/El-Uso-de-Las-Distinciones-ranciere> [Accessed 12 June 2011].

Rancière, J. (2006b). *El odio a la democracia*. Madrid: Amorrortu.

Regeringen (2004). Noget for noget. København.

Regeringen (2005) En ny chance til alle – regeringens integrationsplan. København.

Regeringen (2010a) Aftale mellem regeringen og Dansk Folkeparti, 15. marts 2010: Nye

regler for at få permanent opholdstilladelse og serviceeftersyn af udlændinge- og integrationspolitikken.

Regeringen (2010b) Ghettoen tilbage til samfundet – Et opgør med parallelsamfund i Danmark.

Rose, N. (1999). *Powers of Freedom: Reframing Political Thought*. Cambridge University Press.

Schneider, Anne and Helen Ingram (1997). *Policy Design for Democracy*. University of Kansas Press.